

Uvod u imagologiju

Kako vidimo strane zemlje. Uvod u imagologiju

Pruredili Davor Dukić, Zrinka Blažević, Lahorka Plejić Poje, Ivana Brković, Zagreb: Srednja Europa, 2009, 203 str.

Imagologija je interdisciplinarno orijentirana grana komparativne književnosti, koja se bavi proučavanjem književnih predodžbi o stranim zemljama i narodima, ali i o vlastitoj zemlji i narodu. Iako nipošto nova, ona još uvijek nije naišla na širu afirmaciju. Na hrvatskoj znanstvenoj sceni ona je tek pridošlica. Knjiga „Kako vidimo strane zemlje: Uvod u imagologiju“, izdana u Zagrebu prošle (2009) godine prvi je zbornik radova na tu temu na hrvatskom jeziku.

Ova knjiga sadrži devet precizno prevedenih kanonskih teorijskih tekstova najpoznatijih europskih imagologa, a započinje kritičkim predgovorom Davora Dukića „O imagologiji“, u kojem se definira imagologija i određuje njeno područje istraživanja. Organizacija zbornika je izvrsna, osim što uz članke nisu predočene bibliografske referencije tekstova uvrštenih u zbornik (točnije, nema podataka o mjestu i godini izdanja članaka).

Dukićev predgovor daje sažet, ali vrlo informativan pregled razvoja imagologije u Europi i ostatku svijeta, te uvelike uspijeva spomenute teorijske tekstove povezati u kohezivnu cjelinu. Podijeljen je u tri dijela.

Prvi od njih prati nastanak i povijesni razvoj imagologije, počevši sa francuskim komparatistom Mariusom-Francoisom Guyardom i njegovim učiteljem Jean-Mariea Caréom. Oni su novu disciplinu pokušavali afirmirati usprkos kritikama komparatista poput Renéa Welleka, koji je smatrao da imagologija prelazi granice nadležnosti komparativne književnosti. Pojava imagologije predstavlja dio širih zbivanja u društvenim znanostima, jer šezdesetih godina 20. stoljeća strogim formalističkim, imanentnim pristupima počinju konkurirati pristupi sa socijalno-historijskom komponentom. Autor teksta koji se obično smatra programskim tekstom književne imagologije jest Hugo Dyserinck, osnivač Aachenske škole imagološke misli. Najpoznatija imena vezana uz tu školu su, osim samog Dyserincka, Manfred S. Fischer, Joep Leerssen i Karl Ulrich Syndram. Temelji ove škole imagologije su odbacivanje ideje „nacionalnog karaktera“ (istaknuto je da nacija nije prirodna datost), te shvaćanje predodžaba o sebi i drugima kao diskurzivnih tvorevina. Osim toga, istražuje se kako te predodžbe nastaju i nestaju. Kako bi se te predodžbe uspješno istražile, potrebno je iz književnosti ući u društvenopovijesni kontekst, za što je pak potreban nadnacionalni pristup. Društvena funkcija imagologije trebala bi biti pomoć pri nastojanjima da se europski narodi bolje razumiju, što je nesumnjivo vezano uz ideje europske integracije.

Drugi dio predgovora sastoji se od sažetka sadržaja i kritičkog osvrta na teorijske tekstove četvorice spomenutih imagologa Aachenske škole te dvojice istaknutih francuskih komparatista, Jean-Marc Mouraa i Daniel-Henri Pageauxa. Dukić objašnjava zašto su baš ti tekstovi izabrani, te razlog njihovog svrstavanja ovim redosljedom.

U trećem dijelu predgovora, Dukić se osvrće na sadašnje stanje imagologije, koja do danas nije postala opće uvažena kao istraživačka paradigma. Napominje da je i u Hrvatskoj ona ostala zapostavljena, što je posljedica opće zatvorenosti hrvatske znanosti o književnosti sve do devedesetih godina. Dukić ukazuje na prednosti koje bi imagologija

mogla donijeti hrvatskoj komparatistici i društvenohumanističkim znanostima općenito, ali pritom upozorava da se mora izbjeći nekritičko prihvaćanje i mehanička primjena imagologije.

Tekst *O problemu „images“ i „mirages“ i njihovu istraživanju u okviru komparativne književnosti*, kojeg potpisuje Hugo Dyserinck, prvenstveno predstavlja pokušaj autora da imagologiji vrati osporavani identitet. Dyserinckov tekst se smatra programskim tekstom književne imagologije, pa je zato uvršten na prvo mjesto u zborniku. Njime autor predstavlja svoja razmišljanja o važnosti predodžbi o zemljama i narodima (temeljene na postavkama Guyarda i Carréa), te ističe potrebu imagologije da nadvlada ograničenja nacionalnih filologija, koje on prikazuje kao utočišta „nacionalnog mišljenja“.

Dyserinckova obrana legitimiteta imagologije kao dijela komparativne književnosti temeljena je na tri uvida o važnosti predodžbi o zemljama i narodima: 1. one su istaknuti dio tematskoga svijeta nekih književnih djela i time zahtijevaju posebnu pozornost pri analizi djela; 2. kao intersubjektivne vrijednosti javnog mijenja jedne kulture one mogu regulirati međukulturnu razmjenu; 3. njihov ideološki aspekt može ući u književnoznanstveni diskurs.

Dyserinck pritom upozorava da imagolozi moraju dokazati način djelovanja tih predodžbi, a ne ih samo prikupljati (t.j. imagologija se ne smije svesti na puku „Stoffgeschichte“). Drugim riječima, Dyserinck kritizira *krajnosti* dva tabora u koje je Wellekova kritika podijelila komparatiste, zastupajući svojevrzni „srednji put“. Posljednji dio ovoga teksta sadrži, osim razloga za daljnje proučavanje predodžbi, upozorenje o političkoj snazi književnih stereotipova: takve stereotipove ne treba smatrati naprosto „prevladanima“, a razumijevanje njihove geneze i razvoja moglo bi u velikoj mjeri pridonijeti deideologizaciji književnoznanstvenih metoda.

Tekst Manfreda S. Fischera *Komparatistička imagologija: Za interdisciplinarno istraživanje nacionalno-imagotipskih sustava* programski je tekst koji popularizira imagološki pristup. On predstavlja dobar uvod u imagologiju za nekomparatiste, budući da je izašao u sociološkom časopisu i ocrtava osnove komparatistike kao krovne discipline imagologije. Međutim, to možda predstavlja i određeni nedostatak jer će komparatistima dio sadržaja ovoga teksta već biti dobro poznat. S druge strane, onima koji su slabije upućeni u komparatistiku tekst bi možda bio bolji uvod od Dyserinckovog.

Kao što je vidljivo po samom početku teksta, Fischer upućuje čitateljsku pozornost na važnost imagologije za realizaciju Ujedinjene Europe. Fischer smatra da bi interdisciplinarna primjena rezultata imagoloških istraživanja trebala uzeti u obzir povijesnost nacionalno-imagotipskih sustava i kontekstualnu ovisnost književnih „slika stvarnih zemalja“ kao elemenata složenijih međunacionalnih uzajamnih veza kao i značajnski modificirajućih estetskih struktura. Fischer u osnovi slijedi paradigmu Dyserincka odnosno Aachenske škole: on smatra komparatistiku u osnovi nadnacionalnom (za razliku od nacionalnih književnosti), odbacuje ideju „nacionalne različitosti biti“, smatra da književnost ima neosporiv udio u nastanku i trajnom djelovanju nacionalnih predodžbi te smatra da su predodžbe o drugoj zemlji oblikovane više našim slikama o njima nego objektivnom stvarnošću.

Zanimljivo je da je Fischer pokušao uvesti novi pojam u rječnik imagologije. On je, naime, smatrao pojam „stereotip“ neprikladan za imagološku terminologiju (jer brka podudarnost i sličnost), predlažući umjesto njega pojam „imagotip“. Međutim, taj njegov prijedlog nije naišao na širi odaziv.

Svoj tekst Fischer zaključuje porukom da književnost, kao medij u kojemu granica stilizacije i ideologizacije nipošto nije jasno određena, može biti sredstvo koje unapređuje uzajamno razumijevanje, ali ga može i trajno ometati. Cilj imagologije bio bi upravo sprečavanje takve zlouporabe.

Komparatistička imagologija onkraj „imanencije“ i „transcendencije“ djela, drugi tekst Huga Dyserincka u ovome zborniku, odgovor je na prije spomenute Wellekove kritike. Iz njega možemo iščitati da se Dyserinck u stvari još uvijek bori sa identitetom svoje (pod discipline; on nastoji odrediti specifičan predmet imagologije, te argumentirati svojevrsni primat komparatistike u imagološkim istraživanjima. Dyserinck smatra da i unutar znanosti o književnosti i izvan nje stanovite promjene idu u korist imagologije, kao npr. sve veći interes za političke aspekte književnih slika ili odbacivanje dugotrajnoga nastojanja da se književnost promatra isključivo osvrćući se na „unutarknjiževno“. Drugi Dyserinckov argument za primat imagologije nad nacionalnim književnostima je da imagologija, zbog toga što radi na materijalu višenacionalnog podrijetla, raspoloža mogućnostima koje se jasno razlikuju od onih nacionalnih filologija, kao i od onih neknjiževnoznanstvenih disciplina.

Ostatak Dyserinckovog teksta uglavnom ponavlja osnove već navedenog programa Aachenske škole. Iako se to uklapa u okvir samoga rada, iz perspektive čitavog zbornika djeluje pomalo redundantno jer ponavlja neke dijelove prethodna dva njegova teksta. Svoj tekst Dyserinck zaključuje mišljenjem da bismo uvidom u europske književne „imago-tipske“ sustave mogli dobiti čak i ključ za razumijevanje bitnih aspekata nacionalnog mišljenja općenito, te pouspjehi deideologizaciju shvaćanja o postojanju „nacionalnog karaktera“.

Tekst Karla Ulricha Syndrama *Estetika alteriteta: Književnost i imagološki pristup* predstavlja sintezu najvažnijih postavki aachenske imagologije. U njemu autor promovira intertekstualno proučavanje nacionalnih predodžbi uz primjenu nadnacionalne perspektive, ističući dijalektičku povezanost auto- i heteropredodžbi. Cilj je teksta problematizirati imagološki pristup. Stječe se dojam da je ovaj tekst, za razliku od prijašnja tri, namijenjen čitateljima koji su već upućeni u komparatističku terminologiju. Takva terminologija mogla bi predstavljati čitateljima koji u nju nisu upućeni stanovite poteškoću u razumijevanju teksta. Kao i ostali predstavnici Aachenske škole, Syndram smatra imagološki pristup prikladnim u intrinzičnom proučavanju književnosti, te ističe da je nadnacionalna perspektiva preduvjet za analizu nacionalnih stereotipova u okviru prekograničnih književnih odnosa. Nadalje, Syndram ističe važnost istraživanja percepcijskih učinaka imago-tipskih predodžbi, te uočavanja ironijske primjene nacionalnih stereotipova u književnom tekstu. Najvažnija Syndramova primjedba vjerovatno je da, kako su jezični materijal i razumijevanje književnosti podložni promjenama publike i ukusa, „običan“ čitatelj zanemaruje unutarnju koherenciju književnog teksta, te njegovu izoliranu predodžbu stavlja u izravan odnos sa svijetom vlastitih neposrednih ili posrednih iskustava.

Zaključna misao teksta je da imagologija ima zadatak analizirati stupanj važnosti nacionalnih predodžbi u umjetničkoj, povijesnoj i društvenoj sferi.

Cilj teksta Joepa Leerssena, s naslovom *Odjeci i slike: Refleksije o stranom prostoru*, jest propitivanje postulata Aachenske škole, sa ciljem poticanja kritičke diskusije. Iako ovaj tekst predstavlja stanovitu nadogradnju na prijašnje, on bi zbog jednostavnosti jezika trebao biti pristupačan i čitateljima koji ne poznaju temeljito komparatističku terminologiju. Leerssenova glavna teza jest da su predodžbe diskurzivne i intertekstualne, pa ih je besmisleno omjeravati o pretpostavljenu povijesnu stvarnost. Isto tako, Leerssen smatra da neknjiževni dokumenti ne služe kako bi potvrdili vjerodostojnost tih predodžbi,

ali oni ipak upućuju na okolnosti njihova nastanka i uporabe. Autor upućuje na potrebu jedinstvena pristupa u proučavanju književnih tekstova, koji bi u obzir uzimao ne samo verbalnu supstancu teksta, nego i povijesni kontekst teksta, te ideološki rezonator o koji se on odbija. Leerssen argumentira pripadnost imagologije komparativnoj književnosti, ističući da je za imagološko istraživanje teksta potrebna literarna ekspertiza, te da postoji esencijalna razlika između književnosti i ostatka ljudske kulture.

Kao političku dimenziju imagologije, Leerssen navodi njen potencijal da postane protuteža pretjeranom nacionalizmu.

Drugi Leerssenov tekst u ovoj knjizi, *Retorika nacionalnog karaktera: Programski pregled*, u svoj istraživački fokus stavlja proučavanje „nacionalnog karaktera“, njegovo oblikovanje u književnosti i utjecaj na književnu praksu. Leerssen tvrdi da je na temelju valjana motrenja teksta moguće načiniti analitičku distinkciju između diskurzivnih registara činjeničnog izvješćivanja i stereotipiziranja.

Ovaj tekst je složeniji od prethodnih, te je podijeljen na tri dijela. Prvi dio „Od tipoloških popisa prema strukturnoj analizi“ bavi se problemima proto-imagoloških istraživanja, te doprinosom Guyarda i Carréa i kritikama poput Wellekove. Leerssen ovdje iznosi tvrdnju da izvori kojima se bavi imagologija nisu tek zapis o „reprezentaciji“ dane nacije, nego sastavni dijelovi kulturne prakse koja artikulira ili čak konstruira tu naciju.

Drugi dio teksta tiče se promjenjivosti nacionalnih karakterizacija, koje autor smatra podložnima kontekstu, povijesnom trenutku ili diskurzivnom ustroju. Nadalje, Leerssen tvrdi da se stare predodžbe ne poništavaju pojavom novih, nego ostaju u opticaju dugo nakon što nestanu okolnosti njihova nastanka. Leerssen ovdje rabi i objašnjava novi pojam „imagem“ (otisak), koji je naziv za ambivalentni binarni polaritet opozicijskih parova (Sjever-Jug, jak-slab i središnji-periferni) zbog kojeg se svaka nacija prikazuje kao nacija kontrasta. Upravo je taj podvojeni polaritet, tvrdi Leerssen, razlog otpornosti nacionalnih imagera na povijesno zastarijevanje.

U trećem dijelu teksta autor iznosi mišljenje da su nacionalne karakterizacije, poput drugih stereotipova, iskazi koji su učestalim ponavljanjem, a ne svojom istinitošću, zadobili prizvuk poznatosti. Nadalje, nacionalna stereotipizacija lakša je u kontekstu koji zahtijeva čitateljevu dobrovoljnu obustavu sumnje, a upravo je to razlog da književna djela imaju tolik utjecaj na oblikovanje stereotipova. Ovaj je proces, kako smatra Leerssen, još dodatno pospješen činjenicom da su stereotipovi često uklopljeni u kulturnu kompetenciju u ranom, neformalnom stadiju procesa ljudske socijalizacije.

Tekst Daniel-Henrija Pageauxa *Od Kulturnog imaginarija do imaginarnog sinteza* je dosadašnjih istraživanja ovoga francuskoga autora, koji za razliku od prethodnih u ovome zborniku, nije pripadao Aachenskoj školi. Ovaj tekst sadrži terminologiju koja je namijenjena čitateljima koji su već upućeni u komparatistiku. Kao i većina ostalih priloga, tekst počinje definiranjem imagologije i osvrtom na kritike poput Wellekove, te obranom njenog identiteta. Poput predstavnika Aachenske škole, Pageaux traži „srednji put“ između dva ekstrema: ignoriranja povezanosti književnosti sa širim povijesnim i kulturnim zbivanjima s jedne, te „Stoffgeschichte“ s druge strane.

Pageaux tvrdi da je predodžba sekundarna u odnosu na ideologiju, a ne na društveno-povijesnu stvarnost, jer ona pripada određenoj „obitelji mišljenja“. Pageaux pokušava konceptualizirati širi ontološki okvir kojem pripada pojedina predodžba, s ciljem izlaska iz analize teksta u povijesni kontekst, t.j. potragom za „obitelji mišljenja“ u koju se uklapa pojedina predodžba.

Pageaux smatra da je društveno imaginarno obilježeno dubokom bipolarnošću identitet vs. alteritet, pri čemu se alteritet smatra suprotnim i komplementarnim pojmom u odnosu na identitet, t.j. slika Drugog upućuje i na sliku o samom sebi. No ta razmjena obično nije bilateralna, jer je Drugi prisiljen šutjeti.

Upravo se u ovoj tvrdnji Pageauxov tekst razlikuje od prijašnjih. On funkciju imagologije vidi u stjecanju kritičke svijesti o vlastitim kulturnim navikama i o mentalnim refleksima, te u propitivanju i ponovnom usvajanju kulture u kojoj se razvijaju istraživač i njegovo istraživanje. Nedostaci Pageauxovog teksta su viđenje sadržaja imaginarnog *isključivo* u bipolarnom jedinstvu identiteta i alteriteta, te činjenica da ne povlači jasne granice između „imaginarnih“ i „neimaginarnih“ sfera društva.

Kulturna imagologija: pokušaj povijesne i kritičke sinteze, tekst iz pera Jean-Marca Moure, teži programskoj konceptualizaciji imagologije. On je u neku ruku nadogradnja Pageauxova teksta. Tekst počinje definicijom imagologije i iznošenjem genealogije i teorijskih doprinosa imagologiji. Kao i Pageaux, Moura objašnjava pojam „predodžba“ kao skup ideja o stranim zemljama obuhvaćenih procesom literalizacije, ali i socijalizacije. Stoga je imagologija nužno interdisciplinarna znanost, jer ona mora proučavati *društveno* imaginarno koje okružuje književnu sliku o Drugome. Kao zadaću imagologije Moura ističe razlučivanje predodžbi proizašlih iz individualnog iskaza pisca od onih proizašlih iz kolektivnih imaginarnih figura.

Kako bi objasnio zašto je svaka slika o Drugom iskrivljena, Moura koristi pojmove ideološkog i utopijskog Drugog referirajući se na Ricoeurovu distinkciju ideologije i utopije. Moura svoju tezu temelji na tvrdnji da je Druga zemlja uvijek promatrana radi isticanja vlastitog identiteta. Stoga slijedi da ideološki i utopijski Drugi nastaju u službi podupiranja odnosno potkopavanja postojeće društvene predodžbe.

Moura zaključuje da imagologija, kao povijest temeljne ideje, svojstvene svim kulturama i svim književnostima, razvija koncept slike o stranim zemljama koji je udaljen od aporija filozofske teorije imaginacije, no pritom ne upada u simplicizam objašnjenja o odrazu društvenog imaginarnog. Stoga se, smatra Moura, imagologija može okarakterizirati kao povijest iluzija o stranim zemljama. Mourin metodološki pristup je nesumnjivo originalan i dobro osmišljen, ali on ipak računa s iskrenim iskazima o drugome. No, u stvarnosti su iskazi koji proizvode stereotipne predodžbe često ironični.

Posljednji tekst u ovome zborniku *Imagologija: Povijest i metoda*, koji potpisuje Joep Leerssen, jest svojevrsna sinteza imagološke misli Aachenske škole. On nudi informacije o sadašnjem stanju imagologije, njenom nastanku i povijesti. Paralelno prati promjene dominantnih tendencija u shvaćanju nacije. Poput Moure i Pageauxa, Leerssen smatra da je polazna pretpostavka kontakata s različitim kulturama etnocentrizam, dok je svako odstupanje Drugost. Ovaj opsežni i složeni tekst podijeljen je u tri dijela.

U prvome Leerssen zamjećuje paradoks da je imagologija, iako orijentirana na povijesnu i ideološku kontekstualizaciju teksta, napuštena u komparativnoj književnosti upravo u vrijeme kad su njeni uvidi i preokupacije bili ponovo otkriveni u susjednim disciplinama. Tome je pridonijela činjenica da je tijekom devedesetih godina 20. stoljeća iznova zaživio nacionalni determinizam. Međutim, Leerssen vidi budućnost imagologije u tome što ona ima vremensku prednost u odnosu na angloameričke postkolonijalne studije, te radi toga što se načelno otvara prema srodnim istraživačkim paradigmatama.

U drugom dijelu teksta, Leerssen se ponovno osvrće na vlastitu tvrdnju da književni izvori imaju dugotrajnu vrijednost i aktualnost jer književnost djeluje na pretpostavci „obustavljanja sumnje“ i svojevrsnog povjerenja publike u njezinu vlastitu vrijednost.

U trećem dijelu teksta, Leerssen navodi i objašnjava osnovne pretpostavke imagologije. Njenu društvenu funkciju vidi u pomaganju društvenim znanostima pri razumijevanju konstruktivne identiteta, tipologije općih mjesta i formuliranih konvencija u književnim tekstovima, te pri jasnijem prepoznavanju multinacionalne književne raznolikosti.

Na kraju knjige nalazimo dobro organizirana kazala imena i pojmova koja čine posljednji dio ovoga zbornika.

Unatoč ponekim nedostacima, koji proizlaze mahom iz njegovog pionirskog karaktera, a ne manjkavosti sadržaja ili nevaljanosti metodologije, zbornik radova *Kako vidimo strane zemlje* predstavlja vrijedan doprinos hrvatskim društvenim znanostima općenito i dugoočekivani temelj za razvoj imagologije u Hrvatskoj. Budući da jasno ocrtava osnove imagološke metode i ciljeve imagoloških istraživanja (čemu nesumnjivo pridonosi kvaliteta prijevoda), ovaj zbornik može ispuniti i ulogu udžbenika za studente ove perspektivne discipline. U sadašnjem društvenopolitičkom okruženju doprinos imagologije sigurno može pomoći pri prevladavanju razlika i podjela među narodima, te pri diskreditiranju štetnih nacionalnih stereotipova.

Boris Blažina

Meandri kolektivnog pamćenja

Stefano Petrungraro, *Pisati povijest iznova. Hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004.* Preveo Franko Dota, Zagreb: Srednja Europa, 2009, 222 str.

Stefano Petrungraro, talijanski povjesničar srednje generacije, s hrvatskom je historiografijom povezan već duže vrijeme. Na Sveučilištu Ca' Foscari u Veneciji, hrvatskoj povijesti posvetio je završni rad, iz kojeg je proizašla ova knjiga, u izvorniku objavljena 2006. pod naslovom *Riscrivere la storia. Il caso della manualistica croata (1918-2004)*. Na istom je Sveučilištu Petrungraro doktorirao na problematici vezanoj uz bunu u Sjeničaku u Bansknoj Hrvatskoj 1897. godine. Objavljivao je u hrvatskim časopisima, izlagao na znanstvenim skupovima, a već nekoliko godina sudjeluje u izvođenju doktorskih seminara na poslijediplomskom doktorskom studiju „Moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu“ na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kao polaznik toga studija slušao sam nekoliko doktorskih seminara kod Stefana Petrungrara. Na njima smo obrađivali članke i dijelove iz knjiga autora poput E. Hobsbawma, P. Burkea (*Očevid: upotreba slike kao povijesnog dokaza, Što je kulturalna povijest?*), P. Nora („Između Pamćenja i Historije. Problematika mjesta“), C. Ealhama („An Imagined Geography: Ideology, Urban Space, and Protest in the Creation of Barcelona's “Chinatown”, c. 1835-1936“), J. R. Walkowitz („Jack the Ripper and the Myth of Male Violence“), Lj. Marks („Ban Josip Jelačić in Croatian Oral Legends: Between History and Myth“), A.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 42

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2010.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 42

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Damir Boras

Glavni urednik

Hrvoje Gračanin

Uredništvo

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest)
Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek)
Hrvoje Petrić (rani novi vijek)
Željko Holjevac (moderna povijest)
Tvrтко Jakovina (suvremena povijest)
Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu

Kristina Milković

Tajnik uredništva

Dejan Zadro

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Boris Bui

Marko Maraković

Ivanka Cokol

Lektura

Julija Barunčić Pletikosić

Tisak

Hitra produkcija knjiga d.o.o.

Tiskanje dovršeno u prosincu 2010. godine

Naklada

200 primjeraka

*Časopis je dostupan na portalu znanstvenih časopisa Republike Hrvatske
Hrčku na adresi <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*